

УДК 821.111-1.09(73)»19»Езра Паунд

ТРИ «ЖІНОЧИХ ПОРТРЕТА» Й ТАКСОНОМІЯ ПАУНДА

Олександр Мойсейович Гон

oleksandr.gon.kimo@gmail.com

доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри іноземних мов Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Анотація. У статті досліджено топоси жіночого тіла в прозі й поезії видатного американського поета Езри Паунда, модуси функціонування прототексту (роману Г.Джеймса «Портрет жінки») в модерністській американській поезії крізь призму парадигматичних для поетики Паунда понять мелопейя, фанопейя, логопейя.

Ключові слова: Езра Паунд, Т. С. Еліот, В. К. Вільямс, жіночий портрет, мелопейя, фанопейя, логопейя.

Постановка проблеми. Самобутні експресивні, стилістичні, гендерні й ідеологічні константи відображення тілесності й жіночих образів у художньому універсумі й літературно-критичній спадщині Езри Паунда є важливим аспектом вивчення модернізму. Актуальним видається дослідження прототексту Генрі Джеймса в американській поезії початку ХХ ст. («Жіночі портрети» Т. С. Еліота, В. К. Вільямса, Е. Паунда) крізь призму парадигматичних для поетики Паунда понять мелопейя, фанопейя, логопейя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У перспективі змалювання жіночих образів біографічний ракурс і творчість поета перебувають у суперечливому й амбівалентному співвідношенні. Так, Хелен Деніс зауважує, що хоча «Паунд співпрацював із найрадикальніше налаштованими жінками модерністської епохи, у його поезії заковано й сформульовано консервативне тлумачення жіночого» [1, с. 265]. У коментарях Крістін Фраули, зокрема до вірша «Na Audiart», наголошено, що жіночі образи Паунда позитивно чи негативно міфологізацією. На відміну від конвенцій єгипетської міфології, пов'язаних, наприклад, з реінкарнацією, у Паунда душа не полишає тіло. Жіноче тіло в його поезії символізує поєднання духовного, естетичного й еротичного начал. Гендер неодмінно пов'язаний у його ліриці з концептом ідентичності. Християнське протиставлення духовного й тілесного поет заперечує шляхом відданості поганському образному ряду та топосам циклічного буття [6, с. 19, 32]. Критики також звертаються до Паундового вірша «Сад» (*The Garden*) і образу Синтії у збірці перекладів «Омаж Сексту Проперцію» (*Homage to Sextus Propertius*) [2].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Інтерпретаційна оптика статті спрямована на визначення специфіки топосів жіночого тіла в прозі Паунда, який використовує образи жіночого тіла для легітимізації імажистської течії; окреслення функціонування документально-історичних даних і мотивів античності, пов'язаних із жіночими образами; верифікацію тези про три «Жіночі портрети» в американському поетичному модернізмі як художнє оприявлення Паундової поетикальної тріадної таксономії.

Виклад основного матеріалу. Топоси жіночого тіла в прозі Паунда маркують вагомими поетикальними й аксіологічними концепціями. У рецензії на Джойсових «Дублінців» Паунд виокремлює дві течії імпресіонізму: літературні послідовники Моне, які задовольняються образами «рожевих поросят» і «червоногарячого жіночого стану», та школа прози і поезії, фундатором якої був Флобер. Перша течія уособлює для Паунда невиправне мішурне філістерство» [9, с. 399-400]. Подібний мотив читаємо також у «Додатку III» до Паундової книги *Ripostes* («Удари у відповідь», 1912), де становлення школи імажистів протиставлено поетичним засобам постімпресіоністів, які «умовляють своїх краль розпустити синювато-сірі коси на червоногарячі талії» [10, с. 266].

Типовим прикладом поліфункціонального використання історичних подробиць, пов'язаних із жіночими образами в поезії Паунда, є цикл «Пісні 8-11» із «Кантос». На тлі низки фрагментів із життя Малатести – кондотьєра, який керує арміями Флоренції та Венеції, особливої теплоти й ніжності набуває любовна лірика. У «Пісні 8» читаємо вірш, написаний Малатестою на честь його дружини Ізотти. У подібних символічних актах

увічнення пам'яті прочитується й більш широкий, суспільно вагомий сенс. Ізотта – не тільки дружина Сіджозмондо, її щиро шанують жителі Ріміні, адже вона – своєрідний «добрий геній» міста. В кінці «Канто 9» Паунд представляє напис на старовинній медалі (артефакт маркується курсивом), що помережена італійською та латиною [11, с. 41]. У коментарі К. Террелла наводиться підрядник: «Вона тішила погляд правителя / Пригожа лицем / Улюблена народом» [14, с. 48]. Ці епітети поєднують жіночу чарівність Ізотти з її соціальною роллю. Паунд підкреслює, що задум увічнити пам'ять Ізотти імплікує надзвичайно важливий соціально-державний і культурний зміст.

У «Кантос» жіночі образи нерозривно асоціюються з богинями античності та протиставляються натовпу. Так, у «Пісні 27» Паунд глузливо й зневажливо згадує «потуги Товариша», в образі якого уособлено революційний натовп, що здатен піднятися і знищити гнобителів, але неспроможний до творчих звершень [11, с. 131-132]. Деструктивний запал натовпу підкреслено його неспроможністю розпізнати античну красу у навколишньому світі, коли перед ним з'являються давньогрецькі Харити, богині краси, радості та жіночої принадності. Блиск, радість і колір, які символізують Грації, для Товариша – лише бездушна машинерія [11, с. 131].

Е. Дюбуа і Ф. Ленстрікія наголошують на амікошонському тоні статті Паунда «Генрі Джеймс» (1918) [3, с. 136]. Але осмислення творчості і художнє втілення образу Джеймса в «Піснях» дає підстави вважати, що головний висновок, зроблений Паундом, ґрунтується на тезі про органічність епосу в американській традиції. Значимість автора «Жіночого портрета» визначається концепцією про пам'ять жанру: незважаючи на те, «що всі чи майже всі його герої – орнаментальні, він, тим не менше, звертається до масштабних сил, навіть епічних сил» [9, с. 300-301]. Паунд визначив свою поему «Г'ю Селвін Моберлі» як «опанування форми, спробу конденсувати роман Джеймса» [15, с. 248]. Як зауважує Девід Фарлей, дослідник жанру модерністських травелогів, статті 1918 р. і поема Паунда 1920 р. складають єдину «елегію про «Метра» [5, с. 34]. Хоча міжтекстові зв'язки «Пісень» Паунда з романами Джеймса досліджені доволі вичерпно [12], його ідея «конденсації» залучається до більш узагальненого аналізу типологічної якості специфічної текстової архітекtonіки Паундових творів у їхній самотутній естетичній цілокупності та жанрологічних атрибутах. У

поетикальних теоріях Паунда «центральна свідомість» Джеймса трансформована в ідеограматичний метод, етапами образотворення якого слугували «мелопейя», «фанопейя» і «логопейя». Ці терміни, відповідно, виокремлюють музичні властивості, візуальні асоціації та інтелектуальне конструювання художніх смислів. Звичайно, у цій тріаді поетикальних формул відчувається адамічний пафос, який К. Ратвен резюмує думкою про те, що як «літературний критик Паунд був логократом, ентузіастом нарікання речей» [13, с. 122]. У мелопейї «слова заряджені, окрім і понад звичного їм значення, певною мелодійною властивістю, яка скеровує компасну стрілку або вістря їхнього сенсу; фанопейя – це «зміна образів перед зоровою уявою»; логопейя – це «танець інтелекту між словами», сказати по-іншому, вживання слів не тільки в їхньому прямому значенні, а й зі специфічним урахуванням звичного слововжитку, контексту, очікуваного нами у зв'язку зі словом, його ustalених супровідників, набутих значень, а також іронічної гри. Тут полягає естетична сутність, яка, насамперед, є цариною словотворчості й, очевидно, не виявляється у пластиці або музиці. Вона відкрита найостаннішою, і, напевно, є найбільш підступним і ненадійним прийомом» [9, с. 25].

Продуктивність Паундової поетикальної тріадної таксономії можна транспонувати і на функціонування окремих прототекстів Герні Джеймса у американському поетичному модернізмі. Принаймні, три версії «Жіночого портрету» – Т. С. Еліота, В. К. Вільямса та Паунда – потенційно придатні до аналізу в координатах «мелопейї», «фанопейї» і «логопейї».

Образність «Жіночого портрету» (*Portrait of a Lady*, 1925) Еліота вибудовано в системі мелопейї. Салонна мова верхів середнього класу відлунує у просторі між вітальнями буржуа і концертними залами. «Прелюдії» Шопена у партитурі першої частини слугують приводом до пихатих пересудів, двозначних натяків і ритуальних залищань. Величні скрипки і сурми інтродукції у другій частині поступаються місцем простій катеринці, а фінал твору невпинно рухається до фатального піанісімо: «This music is successful with a «dying fall» (музика успішно відмирає) [4, с. 15].

«Портрет дами» (*Portrait of a Lady*, 1920) Вільяма Карлоса Вільямса вибудовано як багатогранний екфрастичний образ, у якому візуальність образотворення насичено перегуками з полотнами французького рококо, зокрема – полотна Фрагона-

ра «Щасливі нагоди гойдалки». Переливчата та вишукана колористика картини актуалізується у словах чепуруна-вуасера, який, ховаючись у заростях, милується красунею саме в той момент, коли вона грайливо скидає черевичок. Зауважимо, що у «Повному зібранні творів» (1938) Вільямс свідомо змінює час написання деяких творів. Це стосується, зокрема, і «Портрета дами», який розміщено серед віршів збірки 1913 р. «Норови» (*The Tempers*), хоча твір побачив світ у серпні 1920 р. у часописі «The Dial». За припущенням редакторів «Збірки віршів», Вільямс претендував на те, що написав твір раніше Еліотового «Портрета дами», який було надруковано 1915 р. [16, с. xviii].

Мистецтвознавці виокремлюють у картині Фрагонара мотив «амбівалентності вуасеризму», коли бажання піддивлятися супроводжується усвідомленням заборони» [7, с. 170]. У Вільямса вуасер вербально актуалізує багату, переливчасту та вишукану колористику стилю рококо (стегна твої – яблуни, коліна – південний легіт [16, с. 129]. У кінцевому рядку вірша, який марковано семантикою репліки, увиразнено діалогічне ядро ліричного сюжету. Ці слова граціозно завершують рамкову, сказати б, «гойдалково-маятникову» архітектоніку твору.

Структура «Жіночого портрету» (*Portrait d'une Femme*, 1912) Паунда – це розгорнута метафора водоростей у Саргасовому морі [10, с. 57], «іронічна гра» (логопейя). Дама, як і її салон, перетворилася на склад антикварних артефактів, її самотність визначається не яскравими рисами індивідуальності, а нагромадженням трофеїв – свідчення перемог, здобутих у герці пустослівних змагань за підтвердження свого соціального статусу. У розділі «Традиція» з книги «Путівник по культурі» Паунд згадує відповідні дета-

лі костюма Джеймса, які безпосередньо кореспондують із мотивом «камізельки» у «Пісні 79» [8, с. 82]. Описи деталей костюма «метра» Паунд використовує як приклад «соціальних звичаїв, традиції високої культури», яку він протиставляє особливому типу буржуазного соціуму – «мішурній породі» (a species of surface), показна та бутфорська сутність якої порівнюється з восковими зображеннями в Музеї мадам Тюссо [8, с. 82]. Порівняння такого духовного симулякра, зовнішнього глядцю зі «скупченням затхлих нечистот» (stale sewage) в есеї нагадує центральну метафору Паундового варіанту «Портрета дами» – Саргасового моря.

Висновки. Жіночі образи в літературно-критичному корпусі Паунда маркують ключові художні й ціннісні концепції. Становлення імажизму протиставлено поетичним прийомам постімпресіоністів, які сполучаються з топосом жіночої тілесності. У «Кантос» жіночі образи символізують гармонійне поєднання прекрасного з соціальним компонентом (Ізотта) та нерозривно асоціюються з богинями античності на противагу натовпу. Новаторство Паунда-логократа, сформульоване у таких мистецьких поняттях, як мелопейя, фанопейя та логопейя, свідчить про функціонування цієї поетикальної тріади в системі англо-американського модернізму, зокрема у синхронії «Жіночих портретів» Еліота, Вільямса та Паунда. На глибинному рівні в запропонованій поетом естетичній системі жіночих образів оприятлено ще один вимір епічних «Пісень» – це власне історія красного письменства, що ґрунтується не на генетично-жанрових засадах чи історичній рубрикації, а на позачасових і посутньо естетичних критеріях, релевантних модусах вербалізації й образотворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dennis H. Pound, *Women and Gender* / Helen M. Dennis // *The Cambridge Companion to Ezra Pound* / Edited by Ira B. Nadel. – Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 1999. – 318 p. – Pp. 264-283.
2. Dineen T. *Pound's Represented Women* / Thomas Dineen. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.modernamericanpoetry.org/content/thomas-dineen-pounds-represented-women.html> (Останнє звернення 2.06.2019).
3. DuBois A., Lentricchia F. *Pound* / Andrew DuBois and Frank Lentricchia // *The Cambridge History of American Literature* / General editor : Sacvan Bercovitch. – Cambridge : Cambridge University Press, 2003. – Vol. 5 : *Poetry and Criticism, 1900-1950*. – Pp. 131-173.
4. Eliot T. S. *Collected Poems. 1909-1962* / T. S. Eliot. – London: Faber and Faber, 1974 – 238 p.
5. Farley D. G. *Modernist Travel Writing : Intellectuals Abroad* / David G. Farley. – Columbia : University of Missouri Press, 2010. – 236 p.
6. Froula C. *A Guide to Ezra Pound's Selected Poems* / Christine Froula – New York : New Directions, 1983. – 258 p.

7. Mitchell W. J. T. *Picture Theory : Essays on Verbal and Visual Representation* / William John Thomas. – Chicago : University of Chicago Press, 1994. – 445 p.
8. Pound E. *Guide to Kulchur* / Ezra Pound. – New York : New Directions, 1970. – 379 p.
9. Pound E. *Literary Essays* / Ezra Pound ; edited with an introduction by T.S.Eliot. – New York : New Directions, 1954. – 464 p.
10. Pound E. *Personae : Collected Shorter Poems of Ezra Pound* / Ezra Pound. – London : Faber and Faber. – 1952. – 287 p.
11. Pound E. *The Cantos* / Ezra Pound. – New York : New Directions, 1986. – 824 p.
12. Reising R. J. *Condensing the James Novel : «The American» in «Hugh Selwyn Mauberley»* / Russell J. Reising // *Journal of Modern Literature*. – 1998. – Vol. 15. – No. 1. – Pp. 17-34.
13. Ruthven K. *Ezra Pound as Literary Critic* / K.K. Ruthven. – London ; New York : Routledge, 1990. – 191 p.
14. Terrell C. *A Companion to the Cantos of Ezra Pound* / Carroll Terrell. – Berkeley : University of California Press, 1993. – 812 p.
15. *The Letters of Ezra Pound, 1907-1941* / edited by D. D. Paige. – London : Faber and Faber, 1951. – 464 p.
16. Williams W.C. *The Collected Poems of William Carlos Williams* / William Carlos Williams. – New York : New Directions, 1986. – Vol. I (1909-1939). – 579 p.

REFERENCES

1. Dennis H. M. *Pound, Women and Gender*. In: *The Cambridge Companion to Ezra Pound*, ed. by Ira B. Nadel. Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 1999, 318 p., pp. 264-283.
2. Dineen T. *Pound's Represented Women*. Available at: <http://www.modernamericanpoetry.org/content/thomas-dineen-pounds-represented-women.html> (Accessed 2.06.2019).
3. DuBois A., Lentricchia F. *Pound*. In: *The Cambridge History of American Literature*, gen. ed. Sacvan Bercovitch. Cambridge : Cambridge University Press, 2003, Vol. 5 : *Poetry and Criticism, 1900-1950*, pp. 131-173.
4. Eliot T. S. *Collected Poems, 1909-1962*. London: Faber and Faber, 1974, 238 p.
5. Farley D. G. *Modernist Travel Writing : Intellectuals Abroad*. Columbia : University of Missouri Press, 2010, 236 p.
6. Froula C. *A Guide to Ezra Pound's Selected Poems*. New York : New Directions, 1983, 258 p.
7. Mitchell W. J. T. *Picture Theory : Essays on Verbal and Visual Representation*. Chicago : University of Chicago Press, 1994, 445 p.
8. Pound E. *Guide to Kulchur*. New York : New Directions, 1970, 379 p.
9. Pound E. *Literary Essays*, ed. with an introd. by T.S.Eliot. New York : New Directions, 1954, 464 p.
10. Pound E. *Personae : Collected Shorter Poems of Ezra Pound*. London : Faber and Faber, 1952, 287 p.
11. Pound E. *The Cantos*. New York : New Directions, 1986, 824 p.
12. Reising R. J. *Condensing the James Novel : «The American» in «Hugh Selwyn Mauberley»*. In: *Journal of Modern Literature*, 1998, Vol. 15, No. 1, pp. 17-34.
13. Ruthven K. K. *Ezra Pound as Literary Critic*. London ; New York : Routledge, 1990, 191 p.
14. Terrell C. *A Companion to the Cantos of Ezra Pound*. Berkeley : University of California Press, 1993, 812 p.
15. *The Letters of Ezra Pound, 1907-1941*, ed. by D. D. Paige. London : Faber and Faber, 1951, 464 p.
16. Williams W. C. *The Collected Poems of William Carlos Williams*. New York : New Directions, 1986, Vol. I (1909-1939), 579 p.

THREE PORTRAITS OF A WOMAN AND POUND'S TAXONOMY

Oleksandr Gon

oleksandr.gon.kimo@gmail.com

Doctor of Sciences (Philology), Professor,

Foreign Languages Department, Kyiv National Taras Shevchenko University

Abstract. *Expressive, stylistic, gender and ideological distinctive constants of the reflection of female body and women's images in Ezra Pound's artistic universe and his literary and critical heritage are an important aspect of the study of modernism. The critics point out that in depicting female images, biographical perspective and creativity of the*

poet manifest a contradictory and ambivalent relation (H. Dennis), and C. Froula comments on the ways Pound denies Christian opposition of the spiritual and the bodily in favor of the pagan topos of cyclic existence. The interpretative optics of the article is aimed at three subjects: determining the specifics of the topoi of the female body in Pound's prose that employs images of a female body to legitimize the School of Imagisme; defining the functioning of documentary and historical data, as well as the motives of antiquity related to women's images, in the Cantos; verifying the suggestion that Henry James's prototext in "female portraits" by T. S. Eliot, W. C. Williams, and E. Pound conforms to Pound's paradigmatic concepts of melopoeia, phonopoeia, and logopoeia. In Pound's prose, the topoi of the female body mark prominent poetic and axiological concepts. In his review of James Joyce's *Dubliners* and in *Ripostes* Pound advocates the artistic principles of *Les Imagistes* through blasting «the Post-Impressionists who beseech their ladies to let down slate-blue hair over their raspberry-coloured flanks».

An emblematic example of multifunctional use of historical details related to women's images in Pound's poetry is provided by the *Malatesta Cantos* where love poetry acquires special warmth and tenderness. Lyrical passages about Isotta constitute both symbolic acts of perpetuating memory and wider, socially meaningful ideas because Isotta is not only the wife of Rimini's ruler, but also a kind of "good genius" of the city. In the Cantos, women's images are inextricably linked with the goddesses of antiquity as opposed to the mob. The destructive fury of the revolutionary crowd is underscored by the image of «Tovarisch» laying in the wind with three forms hovering about him in the air and his inability to recognize ancient beauty of the world around when ancient Greek Charites, the goddesses of beauty, joy and feminine charm appear before him. In Pound's poetical theories, Jamesian central consciousness is transformed into the construct, the segments of which are melopoeia, phanopoeia, logopoeia. These terms refer to the musical properties, visual associations, and intellectual design of artistic meaning. The productivity of Pound's poetic three-part taxonomy can be transposed to the operation of certain Jamesian prototexts in American poetic modernism. Eliot's *Portrait of a Lady* is symphonically developed in the system of melopoeia. Salon language of the upper middle classes echoes in the spaces between the bourgeois living rooms and concert halls. Chopin's *Preludes* in the score of the first movement echo and inform the finale where «This music is successful with a dying fall». Williams' *Portrait of a Lady* is constructed as a multifaceted ekphrastic image where the visibility of the image is saturated with echoes of the French Rococo paintings, and allude to Fragonard's *Swing*. The poem's voyeuristic verbal projection recreates the rich, iridescent and refined Rococo coloristic style. Structurally, Pound's *Portrait d'une Femme* is built upon the metaphor for algae in the Sargasso Sea, as an ironic game, or logopoeia. The protagonist, like her salon, has turned into a warehouse of antique artifacts, her identity is determined not by vivid features of individuality, but by the accumulation of trophies, a testimony to the victories gained to confirm her social status that essentially is, as Pound calls it elsewhere, a species of surface.

Key words: Ezra Pound, T. S. Eliot, W. C. Williams, portrait of a woman, melopoeia, phanopoeia, logopoeia.